

70'Lİ YILLARDA TÜRKİYE:
SAZLI CAZLI SÖZLÜK
“Görececek günler var daha”

Derya Bengi 1966 yılında Ankara’da doğdu. Eğitimini 9 Eylül Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi’nde İşletme ve Endüstri İlişkileri alanında tamamladıktan sonra serbest gazeteciliğe yöneldi. 1996-2009 yılları arasında *Roll* dergisinin yayın yönetmenliğini yürüttü. *Express*, *Bir+Bir*, *Esquire*, *FHM*, *Aktüel*, *Radikal* gibi dergi ve gazetelerde müzik ve popüler kültür üzerine yazılar yazdı. 2010 yılında yayımlanan “Rakı Ansiklopedisi”nde müzik editörü olarak görev aldı. 2012 yılında Depo’da açılan “Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu: 1960’larda Müzikli Türkiye” ve 2014 yılında Yapı Kredi Kültür Merkezi’nde açılan “İşte Benim Zeki Müren” sergilerinin küratörlüğünü üstlendi. “50’li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük - Şimdiki zaman beledir” adlı kitabı 2016’da, “60’lı Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük - Dünya durmadan dönüyor” adlı kitabı 2017’de YKY tarafından yayımlandı.

70'Lİ YILLARDA TÜRKİYE:
SAZLI CAZLI SÖZLÜK

“Görecek günler var daha”

DERYA BENGİ

Yapı Kredi Yayınları - 5256

70'Lİ YILLARDA TÜRKİYE: SAZLI CAZLI SÖZLÜK

“Görececek günler var daha”

DERYA BENGİ

Editör: **Murat Yalçın**

Tasarım: **Nahide Dikel**

Grafik uygulama: **Arzu Yaraş**

Düzeltili: **Filiz Özkan**

Baskı: **Ofset Yapımevi**

Çağlayan Mahallesi Şair Sk. No: 4 Kağıthane - İstanbul

Telefon: (0 212) 295 86 01 • www.ofset.com

Sertifika No: 12326

1. baskı: İstanbul, Aralık 2018

ISBN 978-975-08-4377-8

Bu kitapta yayımlanan yazıların sorumluluğu hazırlayanına aittir.

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2017

Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

İstiklal Caddesi, No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul

Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23

<http://www.ykykultur.com.tr>

e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr

İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık

PEN International Publishers Circle üyesidir.

SUNUŞ

“Görecek Günler Var Daba”, 70’li yılların Türkiye’si’nin ritmiyle salınan, sarsılan, bu ritmin üzerinde şarkılar, türküler mırıldanan bir sözlük. Bu sazlı cazlı sözlük, 70’lerin müziğine toplumsal değişimin ve siyasetin aynasından bakıyor, hayatın akışını müziğin terazisinde yeniden tartıyor. A’dan Z’ye, Abba’dan Zülfü’ye uzanırken, koca on yılın birikimini anılarla, öykülerle, plaklarla dile getiriyor. Eski gazete ve dergi sayfalarında gezinerek, o günlerin lisanına, sesine, soluğuna sadık kalmaya, serüvenine ortak olmaya çalışıyor.

Kitabın adı “Dertlerin kalkınca şaha / Bir küfür yolla Allaha / Görecek günler var daha” dizelerinden süzülüp geldi. Sabahattin Ali bu dizeleri, “Duvar” başlıklı öyküsünde tarif ettiği gibi, “Hürriyetin elle tutulacak kadar yakınında bulunduğu, aynı zamanda ondan ne kadar uzak olduğunu bildiği” bir yerde, deniz kenarındaki kale duvarlarının arasında, Sinop Cezaevi’nde yazmıştı. 1933 tarihli şiir 1977’de Kerem Güney’in “Aldırma Gönül” bestesiyle hicaz makamında bir “protest-song”a dönüştü ve dillerden düşmez oldu.

“Görecek günler var daha” 70’lerde bir alarm gibi çınlayan “Umut” ve “Yarın” sözcüklerinin yankısını çoğaltan bir dizeydi. İster sinema afişinde Yılmaz Güney’in “Umut”u olsun, ister kitapçı vitrininde Pınar Kür’ün iki tekrarlı, üç noktalı *Yarın... Yarın...*’ı, ve çok daha fazlası, bu iki sözcük, 70’lerin simgesi, ilkesi, ülküsüydü. Orhan Gencebay dozer kepçesi boynunda “Biz görmesek de görecekler var o mutlu yarınları”, Ali Rıza Binboğa beş parmağı havada “Yarınlar benim, yarınlar senin, yarınlar onun, yarınlar bizim” diyordu. Binboğa’nın şarkısı dinleyiciyle 1974’ün sonlarında buluşsa da gerçekte 1971’de, 12 Mart’a bir tepki olarak yazılmıştı. İlhan İrem’in 1973 tarihli plağı ise, bir aşk şarkısı dahi olsa, bilmeden, farkına varmadan, üstelik adeta 80’li yıllardan Binboğa’ya sitem yollar gibiydi: “Yarınlar, yarınlar, yarınlar bizim demıştin / Yazık oldu yarınlara / Avunurum anılarla...”

*

“Bu yüzyıla ilgili büyük kehanetler siyasal ve devrimci nitelikteydi. Bu kehanetlerin Batı Avrupa’da ve ABD’deki son âmi 1968’di. Bu kehanet gerçekleşmedi. Büyük kehanetlerin tehlikesi megalomani ve kimi zaman onunla birlikte kendini gösteren sorumsuzluk, bir de birdenbire gelen düş kırıklığıdır.”

Bu satırları “2000 Yılında 25 Yaşına Basacak Olan Yunus” filminin senaryosunun sunuş notları olarak John Berger kaleme aldı. Alain Tanner’nin, senaryosunu John Berger’la beraber yazıp 1976’da çektiği film, 1960’lardan –bir yenilgiyle değilse de– düş kırıklığıyla çıkan, en azından 70’lerin kaosunda iştirak edilebilecek

geniş tabanlı bir toplumsal mücadele alanı bulamayan, ama her biri kendi çapında kurulu düzenin tekerine taş koymanın yollarını arayan sekiz dostun (dört çiftin) öyküsünü anlatıyordu. Gazeteci Max ile tarih öğretmeni Marco'nun, oturmuş soğan soyarlarken, devrimin bir gelecek tahayyülü mü yoksa geçmişin intikamı mı olduğunu tartıştıkları bu komik ve içtenlikli filmde, içlerinden biri, fabrika işçisi Mathilde bebek bekliyordu. Doğacak bebeğe Yunus adı konacaktı. Tıpkı efsane-deki gibi, gemiden atılan Yunus'un hayatını bir balina (bu durumda Mathilde) kurtaracaktı, onu yutup bir süre midesinde taşıdıktan sonra karaya tükürerek. Tarih öğretmeni Marco'nun neşesine diyecek yoktu, çünkü çocuk yetiştirmek de bir bakıma bir direniş biçimiydi: "Tarihin balinası 2000 yılında 25 yaşına basacak olan Yunus'u midesinden çıkaracak. Yunus'u pislikten kurtarmak için 2000 yılına kadar vaktimiz var!"

Adalet Ağaoğlu'nun 12 Mart dönemine eğilen 1979 tarihli "Bir Düğün Gece-si" romanında, bir 60'lar mağlubu olan nihilist ressam Tezel ise, Marco'nun tam tersine, Yunus'tan birkaç yaş büyük oğlu Kerem'e şöyle bağırarak istiyordu: "Ağla babam ağla... Geber inşaallah! Böylece, büyüdüğünde durmadan yarına umut beslemekten kurtulmuş olursun. Bunu işleyecekler kafana. En iyisinden bunu: Umut, umut, umut... Başka hiç. O zaman sen, olup olacağı, pembe bir fanus içinde karnın ağrıyarak aptal aptal oturacaksın. Fanus pembe, ama karnın çok ağrıyor."

Öte yandan, her türlü karamsarlıktan uzakta, yine John Berger'ın, bu sefer film karakterlerine değil, hayali bir sohbetle Nâzım Hikmet'e söylediği sözler "Umut İlkesi"ne yeni bir umut aşıliyordu: "Tarih baştan başa gerçekleşmesi beklenen, yitirilen ve yeniden yeşeren umutlardan ibaret. Ve yeni umutlar yeni kuramlara yol açıyor. Ama büyük kalabalıklar için, cesaret ve sevgiden başka hiçbir şeyi ya da pek az şeyi olanlar için, umudun algılanışı farklıdır. Bu durumda umut dişlerini geçirdiğin bir şeydir. Unutma bunu. Gerçekçi ol."

*

70'li yıllar Türkiyesi sıkıyönetimlere, ara rejime, işkenceye, petrol krizine, yolsuzluklara, yokluklara, kuyruklara, Kıbrıs savaşına, siyasal İslamın doğuşuna, işçi hareketlerine, etrafında örülen ateş çemberine rağmen solun yükselişine, politik şiddete, suikastlara, evlat acısına tanıklık etti. Televizyon bir sel gibi önüne ne kattıysa götürdü. Yeşilçam ve Babıâli yüzünü çıplaklığa döndü. Unkapanı parladı, söndü. Dünyada glam rock, reggae, punk ve disko alıp başını giderken, Türkiye arabeskle çalkalandı, Anadolu rock'ın yanına politik popu koydu, diskoyu kendine uydurdu.

Otuz yıllık bir zaman ve yüzölçümünde, dün bugün yarın yağmurundan en çok bugün 60'lara, en çok yarın 70'lere, en çok dün 80'lere yağmış gibiydi. 60'lı yıllarda toplum "hürriyetin elle tutulacak kadar yakınında" olduğu inancıyla bugüne sarılıyor, 70'li yıllarda "ondan ne kadar uzak olduğunu" yavaş yavaş sezerek yarına sığınyordu sanki. 80'lerse zorunlu bir muhasebenin ve yeni icat edilen nostaljinin yılları olacaktı.

Türkiye 1970'leri demokrasi umuduna yapılan iki büyük müdahalenin, 12 Mart ile 12 Eylül'ün kısılcacında yaşadı. Belki bu dünyanın devranı böyle dönüyordu. Başka bir pencereden bakıldığında bu devran, 70'leri, "Imagine"ın doğumuyla John Lennon'ın ölümü parantezine aldı. Lennon "Imagine"ı 1971'de Yoko Ono'nun bazı dizelerinin izinde yazıp kaydetti. 60'ların ideallerinin temize çekilmiş son bir kopyası, son bir manifestosuydu, hele İngiltere'de çıkan 45'liğin arka yüzünde "Working Class Hero"nun bulunduğu düşünülürse... Şarkının tutuculuk, milliyetçilik, din ve kapitalizm karşıtı cüretkâr sözlerine rağmen, naif bir sevda baladını andıran müziği vasıtasıyla bir pralinli gofret kadar kolay kabul gördüğünü söylüyordu Lennon.

"Imagine" kısa sürede kitlesel gösterilerde "We Shall Overcome" gibi hep bir ağızdan söylenen bir marşa dönüştü. Esmeray'ın söylediği "We Shall Overcome" uyarlaması "Bir Gün Gelecek"e Şanar Yurdatapan tarafından "Imagine" esintili sözler eklenmesi elbette boşuna değildi.

Şarkı Murathan Mungan'ın şiirine şöyle geçti: "bir 45'lik kadar kısa, / bir 45'lik kadar kesin / biri plâk, biri tabanca / adı: Imagine."

ABD'nin emniyet ve istihbarat merkezlerinde kabarık bir dosyası bulunan Lennon'ın, tam da dünyanın dört bir yanında sağın ve neo-liberalizmin iktidara geldiği, karanlık bir çağın açıldığı günlerde, 1980'in sonlarında New York'ta güya bir hayranı tarafından öldürülmesi –uyandırdığı şüphelerin yanında– anlamlı bir tesadüftü. Tarih artık Lennon'sız yaşanacak ama mirası "Imagine" yarına kalacaktı. O gün cinayet mahallinde toplaşan on binlerce insandan birinin elindeki pankartta, "Imagine"a atfen, "Hayal et, John Lennon yaşıyor" yazıyordu. Gabriel Garcia Márquez, birkaç gün sonra yazdığı saygı duruşu kimlikli yazıda Lennon'ın kuşaklararası rolünü şu keskin satırlarla aktardı:

"Üç nesil –biz, çocuklarımız ve büyük torunlarımız– ilk kez aynı nedenlerle ortak bir felaket yaşadığımızı hissettik. Muhabirler sokakta 80 yaşında bir kadına en sevdiği John Lennon şarkısını sordu, kadın 15 yaşındaymış gibi yanıtladı: *Happiness is a Warm Gun*. Onları izleyen bir genç de, *Ben bütün şarkılarını seviyorum*, dedi. Küçük oğlum kendiyile yaşıt arkadaşına John Lennon'ı niçin öldürdüklerini sordu, arkadaşı 80 yaşındaymış gibi yanıtladı: *Çünkü dünyanın sonu geldi.*"

Kasım 2018
Derya Bengi

Emeği geçenlere teşekkürler: Gökhan Akçura, Volkan Özboz, Murat Meriç, Çiğdem Öztürk, Emrah Tirsi, Ercan İmre, Erdir Zat, Feza Kürkçüoğlu, Görgün Taner, Güven Erkin Erkal, Merve Erol, Nagehan Uskan, Nihan Taşdemir, Pelin Asal, Rauf Kösemen, Ruhat Sandıkçioğlu, Serkan Seymen, Şahan Nuhoğlu, Şeyda Öztürk, Ulaş Özdemir, Yasemin Akbaş, Zafer Ildız, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi çalışanları